

PIRJO MARKKOLA

Suomalaisen naishistorian vuosikymmenet

Naishistoria on kasvanut nopeasti. Parikymmentä tutkimushanketta sai rahoitusta 1990-luvun lopulla. Väitöskirjoja on hyväksytty yli kaksikymmentä ja uusia on tulossa. Kun tutkimusaiheet vielä kymmenen vuotta sitten keskittyivät työhön ja järjestäytymiseen, on uusina kysymyksinä nostettu esiin mm. seksuaalisuus, maskuliinisuus, valta, väkivalta ja naistutkimuksen teorit.

■ Keväällä 2002 Tampereella järjestettiin historian tutkijakoulun seminaari *Edistyykö historia*. Sen yhteydessä ilmeni, että nykypolven jatko-opiskelijat tekevät eron perinteisen naishistorian ja omien naistutkimusintressiensä välille.¹ ”Perinteinen” naishistoria näyttää kurjuuskertomuksena, josta nuoret, tasa-arvoiset tutkijat ottavat etäisyyttä. Päinvastaista tulkintaa naistutkimuksen näkökulmista tarjoaa tutkija Anu Koivunen:

”Naistutkimustekstejä lukemalla selviää, että meillä naiset ovat aina tehneet työtä, naisia on aina tarvittu, yksityinen ja julkinen eivät koskaan ole sukupuolittuneita, miehet ja naiset ovat olleet ennen muuta kumppaneita kovassa arjessa ja kansakunnan kohtalonhetkissä, eikä sukupuolten välistä antagonismiakaan ole ollut olemassa kuin vasta 1950-luvulta alkaen. Ja, mikä naistutkijoiden kannalta hienoa, meillä on aina itsestäänselvästi tiedostettu naisten välisten erojen merkitys”.²

Anu Koivusen kärjistyksessä suomalainen naistutkimus esiintyy tasa-arvoisten toimijanaisten historiana, jatko-opintosuunnitelmien retoriikassa naishistoria näyttää epä tasa-arvoisten objektinaisten kurjuuskuvauksena. Näinkin rajusti toisistaan poik-

keavat luonnehdinnat ja mielikuvat osoittavat, että on tarpeen miettiä, mistä on kyse. Mitä naishistorian tutkijat ovat tehneet ja mitä he tekevät?

Käytän tässä naishistorian käsitettä tietoisesti väljästi. Viitataan sillä tutkimuksiin, jotka kohdistuvat naisten menneisyyteen, soveltavat sukupuolinäkökulmaa tai perustuvat feministiseen teoriaan. Suomalaista naishistoriaa koskevan arviointini lähtökohtana on artikkeli *Naishistoria murrosiässä*, jonka julkaisin Mervi Kaarnisen kanssa kymmenisen vuotta sitten tässä lehdessä.³ Kommentoin naishistorian vuosikymmeniä sekä sen avulla, mitä tuolloin kirjoitimme, että sen avulla, mitä emme kirjoittaneet. Lukeamalla artikkelia uudelleen tähtään kriittiseen ja reflektivoivaan keskusteluun. Onko naishistoria muuttunut? Miten sitä voi arvioida nykypäivän perspektiivistä?

Polemiikki

Pohdimme Mervi Kaarnisen kanssa suomalaisen naishistoriallisen tutkimuksen näkökulmia. Päädyimme temaattiseen katsaukseen, jolla halusimme osallistua keskusteluun naishistorian tutkimustilanteesta 1990-luvun alussa. Meitä haastoivat sekä Panu Pulman artikkeli *Naishistorian vuosikymmen* (1990) että Irma Sulkusen teos *Retki naishistoriaan* (1991).⁴

Pulman keskeinen teesi oli suomalaisen naishistoriallisen tutkimuksen alkuvaiheen kaksijakoisuus, jota hän luonnehti käsitteillä ”liikkeelle lähtö alhaalta” ja ”liikkeelle lähtö ylhäältä”. Alhaalta naishistoria lähti Pulman mukaan liikkeelle siten, että lähinnä sosiaalishistorian piirissä alettiin tutkia naisten menneisyyttä työnteon ja järjestäytymi-

1. <http://www.uta.fi/laitokset/historia/tutkijakoulu/ko2002.htm>.

2. Anu Koivunen ’Suomalaisuus ja muita sitoumuksia – kommentteja Tuija Parvikon teeseihin’, *Naistutkimus* 3/1998, 25–26.

3. Mervi Kaarninen & Pirjo Markkola ’Naishistoria murrosiässä’, *Historiallinen Aikakauskirja* 1/1992. Kiitän Mervi Kaarnista tätä artikkelia koskevista hyödyllisistä kommentteista.

4. Panu Pulma (1990) ’Naishistorian vuosikymmen’, Pekka Ahtiainen et al. (toim.) *Historia nyt. Näkemyksiä suomalaisesta historian tutkimuksesta*, Helsinki: WSOY; Irma Sulkunen (1991) *Retki naishistoriaan*, Helsinki: Hanki ja jää.

sen teemojen kautta. Ylhäältä lähdöllä Pulma tarkoitti sitä, että historian tutkimuksessa jo kannuksia hankkineet tutkijat alkoivat organisoida projekteja ja seminaareja naishistorian kysymyksistä. Samoin valtiollisen tasa-arvotyön eli valtiofeminismin kentällä kiinnitettiin huomiota naistutkimuksen tarpeellisuuteen.

Irma Sulkunen viritti keskustelua naishistorian periaatteellisista ja sisällöllisistä kysymyksistä. Hän kritisoi suomalaista naishistoriaa eristäytymistendenssistä ja väitti, että naistutkijat pyrkivät keskustelemaan vain omassa piirissään. Hänelle epäonnistuneinta vaihtoehtoja edusti naishistoria, joka olisi feministisen uskomusjärjestelmän pönkittämistä historian avulla.⁵ Sulkusen mukaan naishistorian pitää lähteä liikkeelle historian tutkimuksesta, ei feministisistä teorioista.

Me pyrimme tematisoinnillamme selvittämään konkreettisesti, minkälaista tutkimusta suomalaisten naisten menneisyydestä oli tehty. Keräsimme artikkeleista, monografioista ja opinnäytteistä suhteellisen kattavan tietokannan ja etsimme siitä keskeisiä teemoja, joiden mukaisesti jäsensimme tekstimme. Näitä teemoja olivat naisasia-naisten oma historia, naisten ansiotyön historia, naisten järjestäytyminen, äänioikeus ja naisen asema. Lisäksi yritimme luoda välitilinpäätöstä ja paikantaa ainakin epäsuorasti itseämme naishistoriallisen tutkimuksen kenttään. Käytän nytkin hyväkseni silloisen artikkelin temaattista jakoa ja mietin samalla, millä tavoin kyseisiä teemoja on viimeisen kymmenen vuoden aikana käsitelty. Lisäksi arvioin, mitä katsauksestamme puuttui.

Työteliäät naiset

Edellä siteerattu Anu Koivusen kiteytys paljastaa, että naisten työnteon historia on saanut Suomessa vastakaikua. Kansainväliset – erityisesti pohjoismaiset – virikkeet ovat edistäneet työn ja ansiotyön teemojen tutkimista. Vuonna 1977 yksi pohjoismaisen historioitsijakokouksen aiheista oli *Naiset työelämässä 1850–1914*. Tämä velvoitti suomalaisiakin tutkimaan naisten työtä. Riitta Hjerpe ja Per Schybergson laativat ko-

koukseen selvityksen, joka keräsi yhteen tietoa naisten teollisuustyöstä Suomessa. Varsin pian suomalaisten naisten korkea työhön osallistuminen nostettiin tutkimisen arvoiseksi teemaksi. Kun pohjoismainen tutkimushanke naisten työstä yhteiskunnassa ja perheessä käynnistettiin, Kaarina Vattula paneutui naisten työhön osallistumiseen Pohjoismaissa.⁶

Vertaileva näkökulma auttoi hahmottamaan kiinnostavia piirteitä suomalaisten naisten historiasta. Tutkimusaiheiden merkittävyys hahmottui suhteessa kansallisiin eroihin. Myöhemmin kriittiset naistutkijat ovat arvostelleet historioitsijoiden ja muidenkin naistutkijoiden taipumusta korostaa suomalaisen yhteiskunnan erityisyyttä.⁷ Vaikka arvosteluun on aihetta, aiempia kriittisiä huomioita ei pidä unohtaa. Kun Kaarina Vattula vertasi naisten ansiotyötä kuvaavia lukuja eri Pohjoismaissa, hän korosti usein, että prosenttiosuuksia ratkaisevampia ovat tulkinnat, jotka naisten ammatissa toimimiselle annetaan.⁸ Naisten työtä tutkivat historioitsijat varoittivat vetämästä suoraviivaisia yhteyksiä ansiotyön ja emansipaation välille.

Monissa tutkimuksissa on pohdittu merkityksiä, joita naiset ovat antaneet työnteolle kotona, palkkatyössä tai yrittäjinä. Toisaalta niissä on kritisoitu käsitystä työstä ”vapauttavana” tekijänä ja korostettu työmarkkinoiden jakautumista sukupuolen mukaan,

5. Sulkunen (1991) 22–26.

6. Riitta Hjerpe & Per Schybergson (1977) *Kvinnorbetare i Finlands industri ca. 1850–1913*, Helsinki: Helsingin yliopiston talous- ja sosiaalhistorian laitos; Riitta Hjerpe & Kaarina Vattula 'Äidit vain nuo toivossa väkevät...', *Historiallinen Aikakauskirja* 2/1979; Kaarina Vattula (1983) 'Kvinnors förvärsarbete i Norden under 100 år (1870–1970)', *Historica IV*, Jyväskylän yliopisto.

7. Tuija Parvikko, 'Kriittisiä kysymyksiä naistutkimukselle', *Naistutkimus* 2/1998; Koivunen (1998); Tuula Gordon, Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) (2002) *Suomineitonon hei! Kansallisuuden sukupuoli*, Tampere: Vastapaino.

8. Vattula (1983); Kaarina Vattula (1989) 'Lähtöviivalako? Naisten ammatissatoimivuudesta, tilastoista ja kotitaloudesta', Leena Laine & Pirjo Markkola (toim.) *Tuntematon työläisnainen*, Tampere: Vastapaino; Ammattiluokitusten problemaattisuudesta tarkemmin Merja Kinnunen (2001) *Luokiteltu sukupuoli*, Tampere: Vastapaino.

*Ansiotyö ja koti, elämisen projekti.
Lehtikuva Oy. Kuva: Matti Björkman.*

sukupuolenmukaisia palkkoja, naisten työelämässä kohtaamaa lasikattoa ja muita sukupuolittavia käytäntöjä. Kirsi Vainio-Korhonen osoittaa, että naisten työnteon ehdot ovat pysyneet hämmästyttävän samantyyppisinä 1700-luvun lopulta 1900-luvun lopulle.⁹ ”Ahkera ja tasa-arvoinen” suomalainen nainen on tutkijoiden käsittelyssä joutunut myöntämään, että ahkeruus ei aina tuota tasa-arvoa.

Naisten järjestäytyminen

Löysimme naisten järjestäytymistä koskevista historiankirjoituksesta varhaisen kerrostuman, joka koostuu naisasianaisten omista teksteistä. Aleksandra Gripenberg julkaisi aivan 1900-luvun alkuvuosina moniosaisen kartoituksen naisasian kehityksestä eri maisa. Naisliikkeen aktivistit kirjoittivat pioneerinaisten elämäkertoja ja omia muistelmiaan.¹⁰ Naisasialiikkeen vaatimuksia seuraten liikkeen piirissä toimineet tutkijat selvittivät naisten koulutuksen historiaa. Tutkimuksellinen harrastus nousi 1930-luvulla, jolloin muiden muassa Katri Laine, Sisko Wilkama ja Maija Rajainen väittelivät. Sen jälkeen tuli pitkä tauko, jonka aikana naisaiheet eivät kantaneet historian väitöskirjoihin asti. Venla Kiiskan tutkimus Tekla Hultinista vuonna 1978 avasi aallon, joka enteili jo uutta naishistoriaa.¹¹

Naisten järjestäytymisen vaiheet ovat osoittautuneet suosituksi tutkimusteemaksi 1980-luvulta lähtien. Ainakin osittain tämä liittyi käynnissä olleeseen laajaan kansanliiketutkimukseen, jossa naisten järjestäytyminen näytti jäävän vähemmälle huomiolle. Irma Sulkunen tutki raittiusliikettä ja Riitta Jallinoja naisliikettä. Myös Aino Saarinen tarttui naisten järjestäytymisen ja kansalaisuuden teemoihin. Työläisnaisliikkeen osalta Sylvi-Kyllikki Kilven kirja oli pitkään ainoa yleisesitys, kunnes 1980-luvun lopulla alkoi ilmestyä sekä artikkelikokoelmia että monografioita työläisnaisten historiasta.¹²

Vuonna 1992, jolloin artikkelimme ilmestyi, monet tutkimukset naisten järjestäytymisestä olivat vasta tekeillä tai ne oli hyväksytty lisenasiatintöinä. 1990-luvun puoliväli oli naishistoriassa yhden sukupolven sadonkorjuun aikaa. Anne Ollila on laske-

nut, että kolmen vuoden aikana hyväksyttiin yhdeksän naishistorian väitöskirjaa.¹³ Jos mukaan otetaan taidehistoria ja muut historiaa lähellä olevat tieteenalat, lukumäärä nousee edelleen. Useimmat naishistorialliset tutkimukset käsittelevät Suomea; ne valloittavat varsin kattavasti naisten toimintaa eri yhteyksissä. Tutkimuskohteita ovat muun muassa filantropia, Martta-järjestö, työläisnaisliike ja raittiusliike. Järjestäytymisen ohella monia eriaiheisia tutkimuksia yhdistää kotitaloustematiikka.¹⁴ Lotta Svärd -jär-

9. Esim. Laine & Markkola (1989); Marjaliisa Hentilä (1999) *Keikkavaaka ja koussikka. Kaupan työ ja tekijät 1800-luvulta itsepalvelu-aikaan*, Helsinki: Edita; Marjatta Rahikainen & Tarja Räisänen (toim.) (2001) *”Työllä ei oo kukkaan rikastunna”. Naisten työtä ja toimeentulokeinoja 1800- ja 1900-luvulla*, Helsinki: SKS; Kirsi Vainio-Korhonen (2002) *Ruokaa, vaatteita, boivaa. Naiset ja yrittäjyys paikallisena ja yleisenä ilmiönä 1700-luvulta nyky päivään*, Helsinki: SKS.

10. Kaarninen & Markkola (1992); näistä tarkemmin myös Elina Katainen (2000) *’Naiset ja suomalainen historiankirjoitus ennen toista maailmansotaa’*, Pauli Kettunen, Auli Kultanen & Timo Soikkanen (toim.) *Jäljillä. Kirjoituksia historian ongelmista*, osa 2, Turku: Kirja-Aurora, 321–333.

11. Kaarninen & Markkola (1992); Katainen (2000); Katri Laine (1935) *Otavalan pellavanviljely- ja kebruu-koulu. Ruotsi-Suomen pellavanviljely- ja kebruu-politiikkaa 1700-luvulla*, Helsinki; Sisko Wilkama (1938) *Naissivistysten periaatteiden kehitys Suomessa 1840–1880-luvulla*, Helsinki; SHS; Maija Rajainen (1940) *Vanhan Suomen koulut I. Normaalikoulut vv. 1788–1806*, Helsinki: SHS; Venla Kiiski (1978) *Tekla Hultin, poliitikko*, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

12. Sylvi-Kyllikki Kilpi (1953) *Suomen työläisnaisliikkeen historia*, Pori; Laine & Markkola (1989); Irma Sulkunen (1989) *Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen*, Helsinki: Hantki ja jää; Marjaliisa Hentilä & Maria Lähteenmäki (1990) *Kansainvälinen naistenpäivä 1910–1990*, Helsinki: Työväen arkisto.

13. Anne Ollila (2001) *’Naishistoria ja sukupuolijärjestelmä’*, Kari Immonen & Maarit Leskelä-Kärki (toim.), *Kulttuuristoria. Jobdatus tutkimukseen*, Helsinki: SKS, 75.

14. Alexandra Ramsay (1993) *Huvudstadens hjärta. Filantropi och social förändring i Helsingfors – två fruntimmersföreningar 1848–1865*, Helsingfors: Finska Vetenskaps-Societen; Anne Ollila (1993) *Suomen kotien päivä valkenee... Marttajärjestö suomalaisessa yhteiskunnassa vuoteen 1939*, Helsinki: SHS; Maria Lähteenmäki (1995) *Mahdollisuuksien aika. Työläisnaiset ja yhteiskunnan muutos 1910–30-luvun Suomessa*, Helsinki: SHS; Pirjo Markkola (1994) *Työläiskodin synty. Tamperelaiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910-luvulle*, Helsinki: SHS; Mervi Kaarninen (1995) *Nykyajan tytöt. Koulutus, luokka ja sukupuoli 1920- ja 1930-luvun Suomessa*, Helsinki: SHS; Vuokko Lepistö (1994) *Joko teillä*

jestöstä on ilmestynyt useita tutkimuksia ja lisää on tulossa.¹⁵ Nykytutkimuksille tyypillisiä ovat mentaliteetti- ja kulttuurihistorialliset kysymyksenasettelut.¹⁶ Kotitalous ja naisten järjestäytyminen antavat jatkuvasti uusia vastauksia uusiin kysymyksiin.

Naisten toimijuus

Oman sukupolveni naistutkijoita näytti yhdistävän toimijanäkökulma, johon erilaiset yhdistykset ja järjestöt tarjosivat hyvän lähtökohdan. Ehkä toimijaperspektiivi auttoi myös etsimään oikeutusta naisten menneisyyden tutkimiselle tiedeyhteisössä, jossa puheelle naisten toiminnasta oli helpompi saada hyväksyntää kuin puheelle naisten alistuksesta. Toisaalta keskustelu toiminnan ja rakenteiden suhteesta ja toisaalta sosiaalisen konstruktionismin ideat kannustivat perehtymään naisten toimintaan.

Esimerkiksi Anne Ollila kysyy väitöskirjassaan, miten naiset mielsivät marittatoiminnan ja minkä merkityksen he sille antoivat. Maria Lähteenmäki käyttää muistitietoaineistoa, koska ”menneisyyden naisille on annettava mahdollisuus puolustaa itseään, kertoa omin sanoin elämästään”. Alexandra Ramsay selvittää rouvasväenyhdistysten merkitystä järjestäytymisen varhaisvaiheessa. Maritta Pohls kertoo naisten työmahdollisuuksista suku- ja virkajärjestelmien murroksessa. Mervi Kaarninen tutkii 1920- ja 1930-luvun tyttöjen koulutusvalintoja suhteessa aikakauden käsityksiin. Itse jäljitän naisten toimintaa pyrkimällä ymmärtämään, millä tavalla työläiskodit syntyivät myös naisten toiminnan tuloksena ja mitä merkityksiä naiset antoivat kotia ja perhettä koskeville kysymyksille.¹⁷ Naisten aktiivinen toiminta näyttäytyy kiinnostavampana kuin alistavat ja rajoittavat rakenteet, vaikka niitäkin tuodaan esiin monissa tutkimuksissa.

Jokaisella tutkijalla on omat intellektuaaliset ja henkilökohtaiset perusteensa valita tutkimuksensa näkökulma. Esimerkiksi minulle kysymys naisten toiminnasta oli haastavampi kuin kysymys sorrosta tai alistuksesta. 1980-luvulla oli yleisemminkin tapana asettaa vastakkain kurjuus- ja vahvuustutkimus.¹⁸ Otin etäisyyttä kurjuustutkimuksesta ja korostin vahvuuksia. Näkemyksiä-

ni voi pitää työväenluokkaisena pienviljelijäfeminisminä, joka perustuu vakaumukseen, että naiset ovat ”aina tehneet työtä” ja selviytyneet raskaistakin tehtävistä. Kurjuusperspektiivi, jonka mielsin vain sortotarinaksi, edusti piiperrystä; muutosta tai katkoksia korostava toimijaperspektiivi tarjosi mielekkään tavan käsitteellistää menneisyyttä. Kuitenkin yhtä haastavia ovat kysymyksiä naisten alistuksesta, vaimentamisesta ja vähättelystä, samoin sukupuolijärjestyksen jatkuvuuksista. ”Kurjuus” voi tehdä näkyväksi asioita, jotka eivät avaudu toimijanäkökulmasta.

on primuskeitin?, Helsinki: SHS; Arja-Liisa Räisänen (1995) *Onnellisen avioliiton ehdot. Sukupuolijärjestelmän muodostumisprosessi suomalaisissa avioliitto- ja seksuaalivalitusoppaissa 1865–1920*, Helsinki: SHS; Elina Katainen (1994) *Akkain aberrusta aatteen hyväksi. Suomen Naisten Demokraattinen Liitto 1944–1990*, Helsinki: KSL; Maria Lähteenmäki (2000) *Vuosisadan naisliike. Naiset ja sosiaalidemokratia 1900-luvun Suomessa*, Helsinki: Sosiaalidemokraattiset Naiset.

15. Pia Olsson (1999) *Eteen vapahan valkean Suomen. Kansatieteellinen tutkimus lottatoiminnasta paikallisella tasolla vuoteen 1939*, Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys; Kaarle Sulamaa (1995) *Hilja Riipinen – Lapuan lotta*, Helsinki; Kaarle Sulamaa (1999) *Lotta Svärd – Uskonto ja isänmaa*, Helsinki: Yliopistopaino; Seija-Leena Nevala (2002) ’Kansakunta pienois-koossa – Lotta- ja suojeluskuntaperhe’, Gordon, Komulainen & Lempiäinen. Mm. Annika Latva-Äijö ja Seija-Leena Nevala tekevät väitöskirjoja lotista. Lisäksi Aura Korppi-Tommola johtaa järjestön historiahankeita.

16. Irma Sulkunen (1995) *Mandi Granfelt ja kutsuusten ristiriita*, Helsinki: Hanki ja jää; Irma Sulkunen (1999) *Liisa Eerikintytär ja hurmosliikkeet 1700–1800-luvulla*, Helsinki: Hanki ja jää; Anne Ollila (1998) *Jalo velvollisuus. Virkanaisena 1800-luvun lopun Suomessa*, Helsinki: SKS; Pirjo Markkola (2002) *Synti ja siveys. Naiset, uskonto ja sosiaalinen työ Suomessa 1860–1920*, Helsinki: SKS.

17. Ollila (1993) 17; Lähteenmäki (1995) 13; Ramsay (1993) 19; Maritta Pohls (1994) *Suuista virkoihin. Postilaitoksen virkakunta 1864–1899*, Helsinki: Hallintohistoriakomitea; Kaarninen (1995); Markkola (1994).

18. Esim. Päivi Setälä (1984) ’Kansainvälisen naishistorian painotuksista’, Päivi Setälä & al. (toim.) *Naisluvuista todellisuuteen. Tutkimusnäkökulmia naishistoriaan*, Helsinki: Gaudeamus; Aino Saarinen (1986) ’Naistutkimus – paradigmahaaste yhteiskuntatieteilijöille?’, Liisa Rantalaiho (toim.) *Miesten tiede, naisten puuhut. Yhteiskuntatieteen kritiikkiä naisten työn näkökulmasta*, Tampere: Vastapaino; Päivi Setälä & Hannele Kurki (toim.) (1988) *Akanvirtaan. Jobdatus naistutkimukseen*, Helsinki: Yliopistopaino.

Tasa-arvo ja äänioikeus

Katriina Honkanen kiinnitti 1997 huomiota naishistorian ja tasa-arvoideologian suhteeseen.¹⁹ Tasa-arvoideologisessa viitekehyyksessä merkittäviksi tutkimusteemoiksi määrittävät naisten työ, poliittinen osallistuminen ja koulutus eli juuri ne aiheet, joita Suomessa on tutkittu ahkerasti. Naisten varhaisen äänioikeuden ja tasa-arvon suhde on problemaattinen. Tutkimuksessaan naisten poliittisesta kulttuurista Aino Saarinen tähdentää naisten toimijuutta ja avaraa tulkintaa politiikan käsitteestä. Irma Sulkunen korostaa, että on virheellistä soveltaa nykyajan tasa-arvoperspektiiviä vuoden 1906 äänioikeusudistukseen. Hänen mukaansa vaatimus äänioikeudesta meni helposti läpi, koska se tuli ajankohtaiseksi vaiheessa, jossa moderni politiikka sukupuoliristiriitoinen ei ollut ehtinyt kehittyä samalla tavalla kuin muualla Euroopassa.²⁰

Kansainvälisesti äänioikeus on kiinnostava teema, josta kirjoittaminen saa usein lisäpontta juhluvuosista.²¹ Se kerrotaan mielellään tasa-arvotarinarana, ja ennen kaikkea se halutaan kuulla sellaisena. Tarina elää omaa elämäänsä, vaikka tutkimukset kyseenalaistavat tai ainakin suhteellistavat suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvoisuutta. Hyvä esimerkki on 1999 ilmestynyt kirja, jossa yhdeksän tutkijaa käsittelee naisten asemaa ja sukupuolten suhteita Suomessa. Teoksen esipuhe korostaa suomalaisten naisten vahvuutta ja pystyvyyttä. Artikkeleiden kirjoittajat puhuvat sukupuolisyriinistä, kutsuvat tasa-arvoa mielikuvaksi ja illuusioksi, kirjoittavat naisten kaksoistakasta työssä ja kotona, nimeävät miehen normiksi, johon naisia verrataan sekä puhuvat politiikan sukupuolihierarkiasta ja naiseen kohdistuvasta takaiskusta. Ilmestyessään kirjaa luettiin tasa-arvon ylistyslauluna, vaikka sen viesti on moniulotteisempi.²²

Tasa-arvotarinarissa on syytä pitää erillään tutkijoiden näkökulmat ja yleinen tasa-arvopuhe, johon tutkijat törmäävät töissään. Päivi Korvajärven tutkimus osoittaa työelämästä kiinnostavia ristiriitoja. Tilastot kertovat miesten ja naisten epätasa-arvosta, samoin yleinen puhunta tunnistaa suku-

puolten yhteiskunnallisen epätasa-arvon. Samaan aikaan oma työpaikka kuvataan yhteisöksi, jossa miehet ja naiset tekevät valintoja tasa-arvoisina yksilöinä.²³ Epätasa-arvo näyttää ilmiöltä, joka ei koske ”minua” vaan ”niitä muita”.

Mikä puuttui?

Katsauksestamme puuttui teemoja, jotka ovat nykyään ajankohtaisia. Vuosina 1995–2001 Suomen Akatemia rahoitti pariakymmentä naishistoriaan liittyvää tutkimushanketta, joiden aiheet ulottuvat antiikista 1990-luvun politiikkaan ja työmarkkinoihin. Projektinjohtajina profiloituvat Päivi Setälä ja Kirsi Saarikangas; kumpikin on johtanut neljää hanketta. Setälän hankkeissa on tutkittu roomalaisten naisten verkostoja, yhteisöjä ja yrittäjyyttä sekä kuolemaa, yhteiskuntaa ja sukupuolta antiikin maailmassa. Naistutkimuksen kansainvälinen arviointipaneelikin noteerasi Suomessa tehdyn antiikin naistutkimuksen. Saarikankaan hankkeet käsittelevät asumista, tilaa ja sukupuolta 1900-luvun Suomessa.²⁴ Naishistorian uusia

19. Katriina Honkanen 'Tasa-arvoideologia suomalaisessa naishistoriassa', *Naistutkimus* 3/1997, 13.

20. Aino Saarinen 'Naisten poliittinen kulttuuri ja kamppailu äänioikeudesta – taustaa ja kysymyksenasetteluja', *Politiikka* 1/1987; Irma Sulkunen 'Kvinnans rösträtt och medborgarorganiseringsen', *Historisk Tidskrift för Finland* 3/1987; Irma Sulkunen (1996) 'Paradoksien äänioikeus', *Boken om vårt land 1996*, Helsinki: Otava, Söderström & Co.

21. Hannele Kurki (1986) *Naisten äänioikeus 80 vuotta*, Helsinki: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta; Sinikka Mustakallio (1996) *Nainen ja ääni. 90 vuotta naisten äänioikeutta*, Helsinki: Opintoiminnan keskusliitto; (1996) *Suomalaiset naiset päätöksenteossa*. Naisten äänioikeuden 90. juhluvuoden EU-seminaari 15.–16.2.1996, Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö; Maria Lähteenmäki, Pirjo Markkola & Alexandra Ramsay (toim.) (1997) *Yksi kamari, kaksi sukupuolta. Suomen eduskunnan ensimmäiset naiset*, Helsinki 1997.

22. (1999) *Women in Finland*, Helsinki: Otava; keskustelusta Pirjo Markkola (2002) 'Vahva nainen ja kansallinen historia', Gordon, Komulainen & Lempiäinen.

23. Päivi Korvajärvi (1998) *Gendering Dynamics in White-Collar Work Organizations*, Tampere: Tampereen yliopisto.

24. (2002) *Women's Studies and Gender Research. Evaluation Report*, Publications of the Academy of Finland 8/02, Helsinki, 72, 106–111; Päivi Setälä on kirjoittanut laajasti eurooppalaisten naisten historiasta. Mm. *Antiikin nainen* (1993), *Keskiajan nainen* (1996), *Renessanssin nainen* (2000), *Pohjoisen renessanssin nainen* (2002).

aiheita edustaa vuonna 2001 ilmestynyt antologia, jossa keskustellaan muun muassa perheestä, uskonnosta, seksuaalisuudesta, maskuliinisuudesta, väkivallasta, vallasta ja naistutkimuksen teorioista.²⁵ Näitä teemoja emme 1992 tunnistanee.

Perhettä käsitelimme alaviitteissä, koska olimme toki tietoisia perhehistoriallisesta tutkimuksesta. Esitimme sen suomalaisittain naishistoriallisen tutkimuksen lapsena, mikä päätelmä käsittääkseni pitääkin paikkansa. Suomessa ei ollut vahvaa perhehistoriallista tutkimusta ennen naishistorian kotiutumista suomalaiseen tiedeyhteisöön. Naishistorian ja perhehistorian liitto on hedelmällinen, sillä perhehistoria, jonka päälähestymistapoja olivat perhedemografia, perhetalous ja perheiden tunnesiteet, käsitteellisti teemoja helposti sukupuolisokeasti. Vuodesta 1994 lähtien on julkaistu useita perhettä ja sukupuolta problematisoivia tutkimuksia.²⁶ Perhetutkimus näyttää olevan edelleen ajankohtainen tutkimussuuntaus, jota tarkastellaan sukupuolen näkökulmasta.

Uskonto

On tyypillistä, että uskonto ei tullut mieleenkään, kun tematisoimme naishistorian tutkimusta 1990-luvun alussa. Irma Sulkunen oli kirjoittanut herätysliikkeiden merkityksestä, mutta bibliografinen työskentelymme ei tunnistanut tutkimusta uskonnon ja sukupuolen suhteista. Sokeus on paljastavaa. Toisaalta kyse oli tutkimustilanteesta, toisaalta kirjoittajien taitamattomuudesta kysyä toisin.

Uskonnollisten kokemusten analysointi liittyy selkeästi mentaliteetti- ja mikrohistoriallisen tutkimuksen nousuun 1980-luvulta lähtien. Mentaliteettien tutkimus on keskiajan ja uuden ajan alun osalta korostanut uskonnon merkitystä, mutta 1800- ja 1900-luvun tutkijoille uskonnollisuuden merkitys aktualisoitui oikeastaan vasta 1990-luvulla. Samaan aikaan teologit ja uskontotieteilijät alkoivat laajemmin pohtia sukupuolen merkitystä oman tieteenalansa tutkimuksissa.

Muutos ajoittuu 1990-luvun puoliväliin. Arja-Liisa Räisänen väitöskirja teologisesta, lääketieteellisestä ja sosialistisesta avioliit-

to- ja sukupuolidiskurssista toi esiin uskonnollisen ajattelun merkityksen suomalaisessa opaskirjallisuudessa. Samana vuonna ilmestyi Irma Sulkusen tutkimus Mandi Granfeltista. Uskonnolliset teemat ovat sen jälkeen nostaneet päätään eri tavoin. Kesällä 1999 pohjoismaisen naishistorioitsijakouksen aiheena oli ”uskonto, sukupuoli ja naiset liikkeissä” ja keväällä 2002 Turussa järjestettiin seminaari uskonnon ja sukupuolen suhteista.²⁷ Tekeillä on useita tutkimuksia, joissa historioitsijat problematisoivat uskonnon ja sukupuolen suhteita tai yleisemminkin uskontoa sukupuoliperspektiivistä.

Seksuaalisuus

Armas Niemisen ja Maija Rajaisen urauurtavia teoksia lukuun ottamatta seksuaalisuuden historiaa oli vuoteen 1992 mennessä tutkittu vain vähän. Kansainväliset teoreettiset keskustelut eivät ottaneet tulta, vaikka esimerkiksi Marianne Liljeström korosti institutionalisoidun heteroseksuaalisuuden merkitystä sukupuolijärjestelmän perusrakenteena. Päivi Lappalainen kysyy, liittyykö teeman välttäminen tasa-arvofeminismiin, jossa kartetaan sukupuolieroa korostavia aiheita.²⁸ Seksuaalisuus on samaan aikaan hyvin intiimi ja hyvin poliittinen aihe.

25. Anu Lahtinen (toim.) (2001) *Tanssiva mies, pakinoiva nainen. Sukupuolten historiaa*, Turku: Turun historiallinen yhdistys.

26. Michael Andersson (1980) *Approaches to the History of the Western Family, 1500–1914*, London; Kai Häggman (1994) *Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa*, Helsinki: SHS; Markkola (1994); Beatrice Moring (1994) *Skärgårdsbor: husbäll, familj och demografi i finländsk kustbygd på 1600-, 1700- och 1800-talen*, Helsingfors: Finska vetenskaps-societeten; Elina Waris (1999) *Yksissä leivissä*. Ruokolahtelainen perhelaitos ja yhteisöllinen toiminta 1750–1850, Helsinki: SHS; Kirsi Sirén (1999) *Suuresta sutusta pieneen perbeeseen. Itäsuomalainen perhe 1700-luvulla*, Helsinki: SHS.

27. Räisänen (1995); Sulkunen (1995); Pirjo Markkola 'Uskonto ja sukupuoli pohjoismaisessa historian tutkimuksessa', *Suomen kirkkohistoriallisen seuran vuosikirja 89–91* (1999–2001); <http://www.utu.fi/hum/uskontotiede/spabst.html>.

28. Armas Nieminen (1951) *Taistelu sukupuolimoraalista. Avioliitto- ja seksuaalikäymyksiä suomalaisen bengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta 1910-luvulle*, Porvoo, Helsinki: WSOY; Maija Rajainen (1972) *Naisliite ja sukupuoli-moraali. Keskustelua ja toimintaa 1800-luvulla ja nykyisen vuosisadan alkupuolella noin vuoteen 1918*

Väitöskirjojen tasolla Arja-Liisa Räisänen ja Marianne Liljeström avasivat 1990-luvun puolivälissä keskustelun seksuaalisuuden historiasta. Räisänen analysoi suomalaisia seksuaalisuusdiskursseja, Liljeström seksuaalisuuden yhteiskunnallista organisoimista Neuvostoliiton sukupuolijärjestelmässä. Jan Löfström, joka tutkii naiseuden ja mieheyden hahmottamista suomalaisessa agraarikulttuurissa, tarkentaa näkökulmaansa homoseksuaalisuutta koskevien käsitysten avulla. Tuula Juvosen väitöskirja homoseksuaalisuuden sosiaalisesta rakentumisesta sodan jälkeisessä Suomessa avaa tärkeän näkökulman yhteiskuntahistoriaan. Heteronormatiivisuuden käsitteellä seksuaalisuuden tutkijat osoittavat, millä tavoin yhteiskunta rakentuu sosiaalisista käytännöistä, joita pidetään itsestään selvinä.²⁹ Tutkimukset historiallistavat seksuaalisuutta.

Nationalismitutkimuksessa ja työväenhistoriassa on viime vuosina alettu keskustella sukupuolen ja seksuaalisuuden merkityksestä. Johanna Valenius tarkastelee seksuaalisuuden symbolista käyttöä kansakunnan rakentamisessa. Työväenliikkeen naisten seksuaalisuusnäkökulmia esittelevät muiden muassa Elina Katainen ja Hanne Koivisto. Myös tutkimus moraalireformista 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun Suomessa kartoittaa käsityksiä seksuaalisuudesta.³⁰ Naishistorioitsijat esittävät kysymyksiä, jotka ovat eri tavoin ajankohtaisia uuden vuosituhannen alun suomalaisessa yhteiskunnassa.

Valta, väkivalta ja sukupuoli

Kysymykset vallasta, väkivallasta ja sukupuolesta ovat pysyneet aika piiloisina nais-historian tutkimuksessa. Osansa tällä voi olla yleisessä sopuultaditiiossa. Sukupuolikonfliktia pyritään välttämään ja siitä syystä sukupuolen käsitteellistämistä valtasuhteena vierastetaan. Se sopii huonosti retoriseen kuvioon, jossa sukupuolet esitetään toistensa kumppaneina arkisessa aherruksessa. Etenkin väkivalta on hankala aihe. Vuonna 1998 ilmestynyt selvitys osoittaa, että naiseen kohdistuva väkivalta on Suomessa yleistä, mutta siitä vaietaan.³¹

Suomen Akatemian rahoittamassa *Valta, väkivalta ja sukupuoli* -ohjelmassa ei ole

mukana historian hankkeita, mutta yksittäiset historioitsijat ovat tarttuneet kysymykseen. Mieheys ja väkivalta eivät oletusarvoisesti yhdisty, mutta väkivaltatutkimuksissa maskuliinisuus ja mieheys nostetaan usein keskeiseen asemaan. Ann-Catrin Östmanin erittely 1700-luvun kirkkokurista naiseen kohdistuvan väkivallan ratkaisijana osoittaa, että sukupuolihierarkian rinnalla hahmotettiin mieheyden hierarkia, jossa alempi yhdistettiin väkivaltaisuuteen. Sukupuoliteoreettisesti Östman liittää tutkimuksensa toisaalta Joan W. Scottiin, jonka mukaan naisuus ja mieheys saavat merkityksensä epäsymmetrisen ja hierarkkisen merkityksenantoprosessin kautta. Toisaalta hän tukeutuu oletukseen, jonka mukaan mieheys muotoutuu suhteessa epämiehiseen tai erilaisiin miehisyksiin, jolloin miesten välisille suhteille annetaan suuri merkitys mieheyden rakentumisessa. Tässä katsannossa homoseksuaalisuuden käsite on keskeinen.³²

saakka, Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura; Marianne Liljeström 'Institutionaliserad heteroseksualitet och undersökning av könssystemet', *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 4/1990; Päivi Lappalainen (1996) 'Seksuaalisuus', Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.), *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*, Tampere: Vastapaino, 222.

29. Räisänen (1995); Marianne Liljeström (1995) *Emanciperade till underordning. Det sovjetiska könssystemets uppkomst och diskursiva reproduktion*, Åbo: Åbo akademi; Jan Löfström (1994) *The social construction of homosexuality in Finnish society from the late nineteenth century to 1950s*. Julkaisematon väitöskirja, University of Essex; Jan Löfström (1999) *Sukupuoliero agraarikulttuurissa. "Se nyt vaan on semmonen"*, Helsinki: SKS; Tuula Juvonen (2002) *Varjoelämää ja julkista salaisuuksia*, Tampere: Vastapaino; Antu Sorainen 'Rikoslain heteronormatiivisuus ja seksuaalinen lainsuojattomuus: saman sukupuolen välisen seksuaalisuuden säätely Suomen rikoslain historiassa', *Nais-tutkimus* 2/2000.

30. Johanna Valenius (2000) 'Suomisyöjän rakkaus – Naisruumis ja seksuaalisuus kansakunnan rakentamisessa' Kettunen, Kultanen & Soikkanen; Elina Katainen (2002) 'Rakkauden malja vai vesilasi? Aleksandra Kollointain uuden moraalin tulkintoja Suomessa' ja Hanne Koivisto (2002) 'Lawrencelaisesta rakkaushurmiosta sosialistiseen avioliittoihanteeseen. Vasemmistöilymystön naiset rakkauden asialla 1930-luvun Suomessa', Elina Katainen ja Pirkko Kotila (toim.) *Työväki ja tunteet*, Helsinki: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura; Markkola (2002).

31. Markku Heiskanen & Minna Piispa (1998) *Usko, toivo, bakkaus*, Helsinki: Tilastokeskus.

32. Ann-Catrin Östman (2000) *Mjölök och jord. Om kvinnlighet, manlighet och arbete i ett österbottniskt*

Maskuliinisuuksien erilaisuutta alettiin tähdentää 1990-luvulla, jolloin miestutkimus etsi jalansijaa suomalaisessa tiedeyhteisössä. Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellä korostettiin paitsi miesten keskinäisiä eroja myös ilmiöiden kulttuurista ja sosiaalista rakentumista. Miestutkimuksen etujoukoissa oli muutama historioitsijakin. He alkoivat purkaa hegemonisia maskuliinisuuksia muun muassa satamatyöläisten, sotilaiden ja partiopoikien avulla. Käsityksiä maskuliinisuudesta ja mieheydestä problematisoivat myös homoseksuaalisuuden tutkijat.³³ Maskuliinisuuden tutkimus on usein liittynyt kysymyksiin vallasta, väkivallasta ja seksuaalisuudesta.

Valtaproblematiikkaan avaa keskustelua vuonna 2002 ilmestynyt antologia arjen valasta. Siinä jyvaskyläläiset historioitsijat tarkastelevat patriarkaalisuutta uuden ajan alun paikallisyhteisöissä. Käsiteltäviä teemoja ovat muun muassa papillinen auktoriteetti, puolisoitten väliset konfliktit ja väkivalta, lainsäädäntö ja erilaiset patriarkaaliset järjestykset. Niiden kautta nousevat esiin aikakauden sukupuolihierarkiat, miehisyyt ja naisen asema.³⁴ Kirja osoittaa, että valtaa ja sukupuolihierarkioita koskevaa tutkimusta tarvitaan. Se viittaa myös – osin ristiriitaisesti – naistutkimuksen teorioiden ja historiantutkimuksen vuoropuhelun välttämättömyyteen.

Naishistoria ja naistutkimus

Naishistoria on osa historian tiedeyhteisöä, jossa teoretisointia on ollut tapana vierastaa. Siksi suomalaisen naishistorian vähäistä teoreettista keskustelua on turha kummastella. Pikemminkin voi väittää, että naishistorioitsijat ovat marginaalisesta positiossaan joutuneet hivenen keskimääräistä enemmän pohtimaan tutkimuksen teoreettisia kysymyksiä. Naistutkimuksen monitieteinen luonne ruokkii myös keskustelua historiasta.

Naishistorian ensimmäinen suuri haaste oli naisten tekeminen näkyväksi. Tätä tehtävää pyrittiin käsitteellistämään ja etsimään käsitteellisiä välineitä naisten menneisyyden tutkimiseen. Tärkeä väline löytyi *gender*-käsitteestä, joka suomennettiin sosiaalisesti

tai yhteiskunnalliseksi sukupuoleksi; useimmiten kuitenkin puhutaan sukupuolesta tai sukupuolijärjestelmästä. Englannin kieli-alueella käsite muotoutui pitkälti halusta ottaa etäisyyttä essentialistiseen ajatteluun, jossa sukupuoli (*sex*) on ihmisen biologinen ominaisuus. 1970-luvulla lanseerattu jaottelu (*sex-gender*) korosti sukupuolta sosiaalisena konstruktiona.³⁵ Tämä näkemys löysi paikkansa suomalaisessa tieteellisessä keskustelussa.

Naisten historiaa kirjoitetaan myös vailla kytköstä naistutkimuksen teoreettisiin keskusteluihin; silti ne ovat jäsentäneet monien historiantutkijoiden työtä. Etenkin Joan W. Scott löytyy miltei jokaisen suomalaisen naishistorioitsijan kirjallisuusluettelosta. Scott määrittelee sukupuolen paitsi sosiaalisia suhteita konstituivaksi elementiksi, joka perustuu käsityksiin sukupuolten välisistä eroista, myös pääasialliseksi tai ensisijaiseksi tavaksi ilmaista valtasuhteita.³⁶ Käsityksiä sukupuolierosta käytetään muiden valtasuhteiden ilmaisemiseen. Sukupuoli on historiallinen kategoria silloinkin, kun kyse ei ole konkreettisesti naisten ja miesten suhteista.

Gender-käsitettä on Suomessa käytetty jossain määrin epämääräisesti. Anu Korhonen huomauttaa, että gender on ”arkipäiväistynyt vahvistamaan suurin piirtein samoja rajoja, jotka miellämme biologiseksi

jordbrukssambälle ca 1870–1940, Åbo: Åbo akademi, 21–29; Ann-Catrin Östman (2001) 'Oenighet och äkta kärlek. Behandling av äktenskapliga 'trätor' i ett agrarsamhälle på 1700-talet', Inger Lövkrona (toim.) *Mord, missbandel och sexuella övergrepp*, Lund: Nordic Academic Press.

33. Tapio Bergholm (1994) 'Satamien kova miehisyyt', Jukka Relander (1994) 'Äidinkullat partiossa' ja Juha Siltala (1994) 'Tunteita vastaan panssaroituneet miehet', Jorma Sipilä & Arto Tiihonen (toim.) *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*, Tampere: Vastapaino; Löfström (1999).

34. Piia Einonen & Petri Karonen (toim.) (2002) *Arjen valta. Suomalaisen yhteiskunnan patriarkaalista järjestyksestä myöbäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450–1860)*, Helsinki: SKS.

35. Saarinen (1986); Saarinen (1987); Päivi Setälä (1988) 'Moni/nainen historiaan. Naishistorian sanoma', Setälä & Kurki.

36. Joan W. Scott 'Gender: A Useful Category of Historical Analysis', *American Historical Review*, vol. 91, nr 5, 1986.

sukupuoleksi”.³⁷ Käsitteeseen liittyvä diskursiivisten käytäntöjen erittely voi jäädä siivuun. Marianne Liljeström arvostelee pohjoismaista naishistorian tutkimusta kyvyttömyydestä ratkaista ongelmallista jaottelua biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen. Lähinnä Judith Butleriin ja Teresa de Lauretisiin nojautuen hän ehdottaa sukupuoli-jaon kaksinapaisuuden problematisointia ja sen ”luonnollisuuden” kyseenalaistamista. Tällöin sukupuolta ei nähdä miehille ja naisille ja heidän eroilleen annettuna leimana vaan alueena, jolla kaksinapainen, heteroseksualisoiva ero tuotetaan, eletään ja koetaan.³⁸

Vuoden 1992 jälkeen naistutkimuksessa on tapahtunut institutionaalisia muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet historiantutkimukseenkin. Naistutkimuksen institutionalisointuminen ja uusien virkojen perustaminen ovat edistäneet teoreettista keskustelua. Historian- ja naistutkimuksen suhde ei kuitenkaan ole ongelmaton. Kun naistutkimuksen kansainvälinen tieteenala-arviointipaneeli evaluoi vuosien 1995–2001 suomalaisista naistutkimusta, se kiinnitti huomiota siihen, että verrattuna muihin Pohjoismaihin historioitsijat loistavat poissaolollaan. Systemaattista yhteistyötä historian laitosten ja naistutkimusyksiköiden välillä ei löytynyt kuin Tampereen yliopistosta.³⁹

Suomalaisista naishistorioitsijoista ennen kaikkea Marianne Liljeström on etabloitunut naistutkimukseen. Hän on toimittanut naistutkimuksen oppikirjoina käytettyjä teoksia, joissa suomalaisia lukijoita perehdytetään naistutkimuksen käsitteistöön ja keskeisten teoreetikkojen ajatteluun. Myös Ann-Catrin Östman on näkyvästi tuonut naistutkimuksen teoreettista keskustelua historiantutkimukseen.⁴⁰ Naistutkimuksen sukupuolijärjestelmä-tutkijakoulu on osaltaan auttanut historiantutkijoita. Östmanin lisäksi Tiina Kinnunen on tehnyt väitöskirjansa tutkijakoulun piirissä ja muitakin historiaa käsitteleviä väitöskirjoja on tekeillä.⁴¹ Uusi tutkijasukupolvi tuo epäilemättä naistutkimuksen ja historiantutkimuksen suhteisiin uusia sävyjä ja uutta syvyyttä.

Lopuksi

Suomessa on 1980-luvulta lähtien tehty kohtuullisen runsaasti naishistorian tutkimusta – en tässä kirjoituksessa ole pystynyt tuomaan esiin likikään kaikkia tutkimuksia. Etenkin Suomen Akatemia on tutkimusrahoituksellaan ollut merkittävä naishistorian tukija. Naistutkimuksen kansainvälinen tieteenala-arviointipaneeli totesi, että suurin osa tehdystä tutkimuksesta on korkeatasoista: monet suomalaiset naishistorian tutkijat ovat aktiivisia sekä pohjoismaisissa että laajemmissa kansainvälisissä yhteyksissä, he julkaisevat sekä englanniksi että kotimaisilla kielillä ja tuntevat kansainvälisen teoreettisen keskustelun.⁴²

Tässäkään asiassa ahkeruus ei ole tuonut tasa-arvoa. Vuoden 1977 jälkeen historiatieteissä on hyväksytty 23 naistutkimusväitöskirjaa, mutta vakituisia virkoja historian laitoksilta ne eivät vuonna 2002 tehdyn arvioinnin mukaan olleet tekijöilleen avanneet. Arviointipaneeli päätyi esittämään naishistoriaan korvamerkittyjen virkojen perustamista historian laitoksille.⁴³ Kaikesta näkyvyydestään huolimatta naishistorian tutkimus on edelleen marginaalissa.

Sisällöllisesti voi kysyä, onko naishistorian kertomus edistyskertomus. Tai ovatko

37. Anu Korhonen (2001) 'Äkäpussin kesyty. Uuden ajan alun väkivaltaviihde sukupuolidiskurssina', Anu Lahtinen (toim.), *Tanssiva mies, pakinoiva nainen. Sukupuolten historiaa*, Turku: Turun historiallinen yhdistys, 162.

38. Marianne Liljeström (2000) 'Women and Men are, but Gender does. Reading some Paradoxes in Nordic Women's History Texts', Sølvi Sogner and Gro Hagemann (toim.) *Women's Politics and Women in Politics. In Honour of Ida Blom*, Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 258–260.

39. *Women's Studies and Gender Research* (2002), 71.

40. Koivunen & Liljeström (1996); Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen & Marianne Liljeström (toim.) (2000) *Feministejä. Aikamme ajattelijoita*, Tampere: Vastapaino; Östman (2000).

41. Tiina Kinnunen, (2000) "Eine der unseren und Königin im neuen Reiche der Frau". *Die Rezeption Ellen Keys in der Frauenbewegung des deutschen Kaiserreichs*, Tampere. Tutkijakoulun jäsenistä Saara Tuomaala, Katriina Honkanen, Anu Koivunen, Kati Mustola ja Antu Sorainen sekä Kirsi Mäki tekevät historia-aiheisia väitöskirjoja.

42. *Women's Studies and Gender Research in Finland* (2002), 72.

43. *Women's Studies and Gender Research in Finland* (2002), 86.

siinä esitetyt uudet kysymykset parempia kuin vanhat kysymykset? Tutkimusta voi perustella sillä, että esittää kysymyksiä, joita ei ole osattu kysyä, tai luvata parempia vastauksia vanhoihin kysymyksiin. Naishistoriaa ja naistutkimusta on joskus nimitetty modernin projektin viimeiseksi suureksi kertomukseksi. Tämän logiikan mukaan luomme paremman, täydellisemmän historian, kun kirjoitamme naiset sisään historian suureen kertomukseen. Kannattanee miettiä, missä määrin väite pitää paikkansa ja mitä oletuksia historiasta ja naishistoriasta ajattelutapa sisältää.

Naishistoria, sen enempää kuin mikään muukaan historia, ei ole kumuloituva tietomassa tai loogisesti rakentuva tarina, jossa askel askeleelta saavutetaan parempi ja syvällisempi totuus menneisyydestä. Historiantutkimus on purkamista ja rakentamista, kysymysten ja vastausten kautta polvei-

levä tieteellisten keskustelujen verkosto. Tässä mielessä naishistoria muuttuu ja uudistuu. Naishistorian pioneerit vierastivat sukupuolihistorian käsitettä, mutta näyttää siltä, että se on lyömässä itseään läpi. Esimerkiksi virtuaaliyliopistoon on tehty sukupuolihistorian kurssi.⁴⁴ Siitä huolimatta olisi ylilyönti väittää, että naishistoria on muuttunut sukupuolihistoriaksi. Marianne Liljeström on kaikkein selkeimmin puolustanut naishistoria-nimitystä.⁴⁵ Hänen mukaansa naishistorian ei pidä luopua poliittisesti merkittävästä naisten kategoriasta, vaikka siihen liittyy joitain ongelmia. Puhe sukupuolihistoriasta voi häivyttää epäsymmetrian ja hierarkian, joka vallitsee miesten ja naisten välillä. ■

44. http://users.utu.fi/kirtuohe/sph_kurssi2003/.

45. Liljeström (2000) 254.